

Nikita Chrusjtjov

Kamrater i öst

När *Chrusjtjov minns* publicerades 1970 var det uppenbart att där saknades en hel del händelser och frågeställningar som Chrusjtjov borde ha kunnat kommentera. Att så var fallet bekräftades 1974, med publiceringen av *Khrushchev Remembers: The Last Testament* (som dock inte översattes till svenska). Under glasnost blev ytterligare material tillgängligt och publicerades i *Chrusjtjovs memoarer – De ocensurerade Glasnost-banden* (1991), som följande är hämtat från.

Det kapitel som återges här (kapitel 6) handlar till stor del om Kina (Mao) och Vietnam (Ho Chi Minh) och kan ses som ett komplement till kapitlet [Mao Tse-tung och schismen](#) i *Chrusjtjov minns*. Chrusjtjov ger flera personliga kommentarer och synpunkter på Stalin och Mao, men även på Ho Chi Minh.

Under de sista åren av Chrusjtjovs maktinnehav blev relationerna till Kina allt mer ansträngda. Den sino-sovjetiska konflikten bröt på allvar ut 1963 (se lästipsen), men fröet till detta fanns betydligt längre tillbaka, under Stalinepoken. Chrusjtjov bekräftar fö att Mao var mycket kritisk till Stalins och Kominterns roll under det anti-japanska befrielsekriget i Kina.*

Chrusjtjov lyfter också på förlåten till Koreakriget. Han hymlar inte med att det var Nordkorea som attackerade Sydkorea och berättar hur Kim Il Sung i Moskva 1949 presenterade sina krigsplaner och fick klartecken och löften om hjälp. Chrusjtjovs uppgifter när det gäller detta har sedan dess utförligt bekräftats (se lästipsen).

Det visar sig att Chrusjtjov var mycket bekymrad om hur relationerna till Vietnam skulle utvecklas efter Ho Chi Minhs död. Han ansåg exempelvis att den vietnamesiska partiledaren Le Duan var prokinesisk, varför risken var stor att Vietnam skulle närma sig Kina. Här är det uppenbart att Chrusjtjov gjorde en felbedömning – Le Duan och de övriga vietnamesiska ledarna var inte beredda på att dansa efter Beijings pipa. 1970-72 försämrades relationerna mellan Kina och Vietnam, som en konsekvens av närmandet mellan USA och Kina, som kulminerade med president Nixons Kina-besök 1972. Och under de följande åren skärptes motsättningarna mellan Beijing och Hanoi ytterligare.

Martin F

Stalin fördärvade vårt förhållande till Kina. Han hyste en djup misstro mot Mao och var i allmänhet oförmögen att förstå kineserna.

Vi gav Kina vapen och en del ekonomisk hjälp. Det var rätt att göra det. Vårt bistånd utgjordes av stålverk och fabriker för tillverkning av bilar, traktorer och vapen. Vi gav kineserna krediter och tillhandahöll ritningar och all teknisk hjälp. Det var en hjälp som gavs på en vänskaplig grund utan återbetalningsskyldighet. Vi sände militära instruktörer att bistå dem med vapen av alla slag: piloter, artilleriexperter, kulspruteskyttar och så vidare. Det var till nytta därför att vi genom att beväpna och stärka Kina stärkte det socialistiska lägret och säkrade våra gränser i öst.¹

* Se [Mao, KKP och frågan om Stalin](#), som dokumenterar Maos kritiska synpunkter på Stalin, / MF

¹ Stalin hjälpte Chiang Kai-sheks Guomindang/Kuomintang redan på 1920-talet, och hjälpen återupptogs på 1930-talet, då Japan hotade Kina. Efter andra världskriget fick Maos styrkor övertaget över Guomindang, och i oktober 1949 utropades Folkrepubliken Kina. Det ekonomiska biståndet under Chrusjtjov inleddes efter hans Kina-besök 1954, men i augusti 1960 hade de sino-sovjetiska relationerna försämrats i sådan grad att Chrusjtjov hemkallade de sovjetiska teknikerna och 1962 inställdes det tekniska biståndet.

Men på många områden av våra ekonomiska relationer hade vi kastat oss in i Kina som kolonisatörer. Det var Stalin som var orsaken till Kinas negativa inställning till Sovjetunionen. När Chiang Kai-shek redan var mycket försvagad och inte längre förmådde kontrollera Sinkiang-provinsen organiserade vi ett samarbete med hans regering för exploatering av naturresurserna i Sinkiang, där befolkningen till största delen utgörs av uygurer.² Vi utvecklade goda relationer där och skötte gruvoperationerna. När kriget slutade med att Kinas kommunistparti avgick med segern blev Mao Zedong otålig och oroad vid tanken på vad vi skulle kunna göra i Sinkiang. Mikojan skickades dit för att leda våra operationer, och genom honom tillkännagav vi att vi inte skulle lämna Sinkiang. Vi gjorde inte anspråk på provinsen och försökte inte stjäla den från Kina, men vi föreslog att Maos Kina skulle förena sig med oss i ett samarbete om gruvbrytningen i de fyndigheter som fanns där. När Stalin fick veta att det fanns diamanter och guld i Kina krävde han att få exakta informationer om deras läge.

Vi tillhandahöll naturligtvis kapitalet och teknologin, och som arbetskraft anlätades den inhemska befolkningen i Sinkiang. Hela produktionen gick till Sovjetunionen. Kommunist-Kina hade redan segrat, och vi försökte fortfarande få in en fot där, som kolonisatörer. Det var en förolämpning mot kineserna och något som Mao Zedong inte kunde tolerera.

För mig var Kina en självständig stat med egna traditioner och en rik kultur. Hur länge hade inte kommunisterna i Kina kämpat mot de reaktionära krafterna för att sedan plötsligt segra och komma underfund med att deras land förväntades böja sig för Sovjetunionen och ge oss allt vad vi ville ha! Det är folkdemokratiernas sak att avgöra hur de skall förfara med sina naturresurser, även om vi erbjuder oss att betala för dem. Att försöka diktera villkoren för dem är förödmjukande. Stalins krav på koncessioner från Kina var oacceptabla. Han lade grunden för antisovjetiska och antiryska stämningar i Kina. Jag tyckte att det var rent förräderi när Stalin traktade efter alla råmaterial och exportvaror i Nordkorea och Kina och försökte få dem levererade till Sovjetunionen i stället för att sälja dem för hårdvaluta utomlands. Varje land måste ha hårdvaluta för att få tillgång till den kapitalistiska världens marknader.

När allt kommer omkring kan Sovjetunionen inte tillhandahålla allt. Vi kunde själva inte producera tillräckligt för den inhemska marknaden och var tvungna att undersöka möjligheterna att komma över hårdvaluta — antingen genom guldbrytning eller genom att exportera andra varor till väst. Liknande behov kommer alltid att existera i alla socialistiska länder.

Vi måste utforma en politik som tar hänsyn till andra länders intressen, även om Sovjetunionen genom sitt inflytande kan tvinga dem att handla i strid med sina egna intressen. Stalin slog dövörat till för allt detta. Han förstod inte — och ville inte förstå. Han utvecklade relationer inom det socialistiska lägret med de kapitalistiska relationerna som förebild. Det är oacceptabelt. Dessutom behöver andra inte heller följa Sovjetunionens exempel. Varje land måste utvecklas på sitt eget sätt, ekonomiskt och kulturellt.

Efter segern över Hitler trodde Stalin att han befann sig i samma position som Alexander I när han besegrat Napoleon — att han kunde diktera reglerna för hela Europa.³ Han började rent av tro att han kunde diktera nya regler för hela världen. Det var en del av hans misstag, att han överskattade våra möjligheter och satte sig över våra vänners intressen. Det gjorde dem för-

² Sinkiang Uighur (Xinjiang Uygur) längst uppe i nordvästra hörnet av Kina är befolkat av uygurerna, ett turkfolk som behärskade Mongoliet och östra Turkestan från 700- till 1100-talet. Sinkiang, som gränsar till det sovjetiska Centralasien, är säte för Kinas kärnvapenproduktion och ett potentiellt område för olje- och mineralutvinning. På 1930-talet hade Chiang inte makt att kontrollera det vidsträckta området så långt från Beijing (Peking).

³ Tsar Alexander I av Ryssland besökte Paris år 1814, efter Napoleons nederlag, för att diskutera de erövrade territoriernas öde. Detta resulterade i Wien-kongressen från september 1814 till juni 1815. Kongressen tillerkände Ryssland storhertigdömet Warszawa (det s k Kongress-Polen) med tsaren som kung. Alexander gav polackerna en liberal konstitution. Han lät dem behålla polskan som officiellt språk och bevara sina egna institutioner, inklusive en separat armé.

närmade och sådde fröet till den animositet som senare riktades mot Stalin och Sovjetunionen. När det gått så långt att denna animositet blev märkbar hade Stalin inte längre förmåga att hålla igen. Hans excentriska infall måste tillfredsställas utan att ifrågasättas.

I många år hävdade vi envist att initiativet till Koreakriget hade tagits av Sydkorea. Det finns de som menar att det inte föreligger något behov av att korrigera denna version av händelserna, därför att detta endast skulle vara till fördel för våra fiender. Jag berättar sanningen nu, för historiens skull: det var kamrat Kim Il Sung som tog initiativet, och det stöddes av Stalin och många andra — i själva verket av alla.⁴

Någon undrar kanske: Varför? Vi sympatiserade med Nordkorea. Vi är kommunister, och vi önskade det bästa för Koreas folk. Vi ville se folket i Sydkorea vräka kapitalismen över ända och etablera en folkets makt på samma sätt som den etablerats i Nordkorea. Det var inte Stalins initiativ, men han stödde Kim Il Sung. Även om jag anklagar Stalin för alla de brott han begick måste jag säga att i det här fallet står jag på hans sida. Om jag hade haft att fatta beslut skulle jag också ha gett mitt samtycke. Det var en fråga om Koreas inre angelägenheter. Det var bara naturligt att Koreas folk kämpade då — och fortfarande kämpar — för att skapa ett enat, socialistiskt Korea.

När Kim Il Sung kom till Moskva 1949 var jag närvarande. Han hade tagit med sig konkreta planer för ett angrepp. Jag deltog inte i alla de detaljerade diskussioner som ägde rum. Förmodligen talade de med generalstaben. Jag fick bara kännedom om det beslut som fattats när vi alla samlades hos Stalin i hans närbelägna datja.

Det gavs en middag för Kim och hans delegation. Vid bordet talade vi huvudsakligen om ett beslut som redan hade fattats: Kim skulle gå till angrepp, och han var absolut säker på att han skulle lyckas. Folket skulle stödja honom. Folket väntade sig att detta skulle ske. Han hade goda förbindelser, och allting var klappat och klart. Han tvivlade inte ett ögonblick på att han skulle bli framgångsrik.

Nu när det har gått så lång tid tror jag att det som Kim Il Sung rapporterade den gången var korrekt. Han kände situationen i Sydkorea väl, och han hade förmodligen etablerat ett mycket omfattande nätverk av kommunistiska celler i Sydkorea. Han var medveten om stämningarna bland sydkoreanerna. De var missbelåtna med Syngman Rhee.⁵ Det är helt naturligt. Syngman Rhee var korrupt, en bulvan för den amerikanska imperialismen. Folket ville ta sitt och sitt lands öde i egna händer.

Kim fick vad Stalin ansåg det nödvändigt att ge honom. Jag misstänker att Kim sannolikt begärt mer. Datum för Kim Il Sungs angrepp på Syd-Korea hade fastställts. Kriget började [den 25 juni 1950].

Jag var närvarande när Stalin kallade till sig Bulganin, som då var folkkommissarie för försvaret, och gav order om att alla våra rådgivare i de nordkoreanska divisionerna skulle hemkallas. Det gjorde mig orolig. Jag tror att han gjorde det därför att han var rädd för att någon av våra officerare skulle bli tillfångatagen, vilket skulle ge Förenta staterna tillfälle att anklaga oss för att delta i kriget. Det var kanske välbetänkt att inte ge dem skäl för sådana

* Den ståndpunkten hade han övergivit redan i *Chrusjtjov minns*, se lästipsen allra sist nedan.

⁴ När Korea delades i två zoner vid slutet av andra världskriget gavs ansvaret för den av Sovjetunionen ockuperade norra zonen åt den Moskva-utbildade Kim Il Sung (född Kim Sung Chu år 1912). Sovjetunionen hade beviljat Kim asyl i början av 1940-talet, då han ledde gerillastyrkor som kämpade för att befria landet från Japan. År 1948 installerades Kim som statsöverhuvud i Demokratiska Folkrepubliken Korea (Nordkorea); han upprättade en totalitär stat som han hoppas få lämna i arv till sin äldste son Kim Jong Il.

⁵ Syngman Rhee (1875-1965) var en i vida kretsar respekterad koreansk nationalist som fått sin utbildning i Amerika och i fria och allmänna, av FN övervakade val 1948 valdes till president i Republiken Korea (Sydkorea). Med sina extrema åsikter förlorade han successivt sin popularitet när hans regering anklagades för korruption. Han tvingades lämna sitt ämbete 1960.

anklagelser. Men å andra sidan försvagade det den nordkoreanska armén, som saknade kvalificerade kadrer, erfarna i militär taktik. Hemkallandet av våra rådgivare reducerade nordkoreanernas stridsförmåga och operationella flexibilitet.

Nordkoreanerna var emellertid mycket framgångsrika i början av kriget och avancerade snabbt söderut, intog Söul och fortsatte offensiven. Vi såg redan med stor belåtenhet fram mot operationens avslutning och sanningens seger, folkets seger, arbetar- och bondeklassens seger, inte bara nordkoreanernas utan hela det koreanska folkets.

Men i slutskedet, när det enda som återstod var att kasta ut sydkoreanerna från deras sista försvarslinje [nära Pusan] var Kims krafter slut. Jag kan inte säga så mycket om Pusans befolkning och strategiska läge, men jag tror inte att det var en fästning. Kim Il Sung var utmattad, helt enkelt. Han led under sin offensiv stora förluster i manskap och materiel — stridsvagnar. Han saknade vad som behövdes för den sista framryckningen. Jag tror att en enda pansarbrigad till skulle ha varit nog för ett genombrott, och då skulle kriget ha tagit slut. Då skulle det inte ha funnits en sådan tumör på Koreas kropp som den imperialistiska staten Sydkorea.

Vid en bedömning av Kim Il Sungs framgångar och nederlag tror jag att våra rådgivare, när de planerade denna operation, inte tog hänsyn till allt och inte gav allt som behövdes. För detta bar givetvis Stalin skulden, anser jag. Kim behövde inte mycket utöver det han redan fått. Vi kunde naturligtvis ha försett honom med stridsvagnar för ännu en brigad, och det tror jag skulle ha varit tillräckligt.

Men Kim fick klara sig på egen hand. Hans armé drog sig tillbaka och förlorade sin förmåga att göra motstånd. Vår ambassadör rapporterade att Kim var förtvivlad. Han grät och upprepade ideligen att ”det finns ingen utväg. Säkert kommer amerikanarna och ockuperar Nordkorea.” Kim sade att han skulle dra sig upp i bergen och återuppta ett gerillakrig av samma slag som han fört mot japanerna när de höll Nordkorea ockuperat. Vilken var Stalins reaktion? Den kunde jag bevittna. Stalin sade: ”Än sedan? Om Kim Il Sung misslyckas skall vi inte delta med våra trupper. Låt det vara. Låt amerikanarna bli våra grannar i Fjärran Östern nu.” Så snabbt förlikade han sig med läget. Han trodde redan att det var oundvikligt.

I det ögonblicket hörde kineserna plötsligt av sig. De föreslog att vi skulle mötas och diskutera den situation som uppstått i Korea. Av den anledningen kom Zhou Enlai från Kina som Mao Zedongs representant.

Vid den tidpunkten befann sig Stalin någonstans i söder, i Sotji eller Gagrij. Zhou Enlai träffade Stalin där. När Stalin återvänt till Moskva redogjorde han för samtalen och redovisade sina intryck för oss. Kineserna uppgav att de hade mobiliserat en reservarmé vid gränsen mot Nordkorea. De erbjöd sig att sätta in denna stora armé, cirka 500 000 man, för att hjälpa Nordkorea.

Jag vet inte om kineserna försökte sätta upp några villkor för sitt deltagande i kriget, men i så fall hade de inte accepterats av Stalin. Jag hörde Stalin säga att vi inte skulle delta i detta krig. Han stödde Kim Il Sung och gav honom hjälp, men han saknade förståelse för situationen. Han visade sig feg. Han fruktade, bokstavligen talat fruktade, Förenta staterna.

Kineserna räddade situationen. Det lände Mao Zedong till ära. Det kinesiska kommunistpartiet gjorde stora uppoffringar och ställde upp en stor armé, som gav sitt blod för att rädda Nordkorea. Men att göra slut på kriget var en helt annan sak, och därvidlag gav vi vårt bidrag när Stalin var död.

Stalin blev ofta förbryllad över Mao. Också jag fann det svårt att följa Maos tankebanor. När vi träffades i Kina drog han in mig i ett samtal om kraftbalansen mellan imperialismen och socialismen. Han räknade ut att Kinas och Sovjetunionens sammantagna folkmängd skulle göra det möjligt för oss att sätta upp ojämförligt många fler divisioner än NATO.

”Tänk på balansen”, sade Mao. ”Det finns väl inget att vara rädd för?”

Detta sätt att tänka svarade mot hans synsätt att förlusten av 300 miljoner människor — Kinas halva befolkning — inte vore någon tragedi.⁶ Den viktigaste frågan var för honom inte den fredliga samexistensen utan hur vi skulle förbereda ett krig och besegra våra fiender i detta krig — även om det innebar stora förluster för våra socialistiska länder.

Jag sade till kamrat Mao Zedong: ”Det är ovedersägligt att vi har de militära resurserna. Men det är en del andra saker som man måste komma ihåg. Sådana där kalkyler skulle vara mer meningsfulla om kriget fortfarande utkämpades man mot man, med blanka klingor och kallt stål, som förr i tiden. Då skulle den som hade fler klubbor och spjut ha fått övertaget. När kulsprutan dök upp tippade maktbalansen över till fördel för den bättre utrustade armén. Och när flygplan och stridsvagnar kom, då var det inte den sida som hade största folkmängden som avgick med segern, utan den som hade den bästa industrin och förmågan att konstruera bättre vapen. Nu är vi inne i kärnvapenraketernas tidsålder. En enda bomb sveper bort flera divisioner. Grovt uttryckt är divisioner inget annat än kanonmat. Därför måste vi inta en annan inställning till krig. Vi bör inte uppskatta balansen mellan styrkorna genom att mäta befolkningens storlek. Vi måste utveckla vår egen kärnvapenproduktion och raketproduktion så att vårt land aldrig kan tas med överrumpling.”

Mao svarade: ”Nej, jag tror du misstar dig. Styrkebalansen i fråga om befolkningsstorleken är det avgörande.”

Det fanns ingen möjlighet att lösa denna tvist. Vi valde att inte fortsätta diskussionen. Vi skulle ha kunnat hålla på hur länge som helst utan att åstadkomma något.

Det var just då som spänningen mellan Kina och Förenta staterna började stiga.⁷

Mao Zedong sade till mig: ”Om imperialisterna anfaller Kina, lägg er då inte i det. Vi klarar oss på egen hand. Vårt land är mycket stort, och vi har en stor befolkning. Fienden kommer att köra fast, och vi kan besegra honom själva. Det är mycket viktigt att bevara Sovjetunionen. Om Sovjetunionen består och kan fortsätta att utvecklas som ett socialistiskt land, då kommer allt att gå bra. Kina kan då återuppbygga sin ekonomi senare med sovjetisk hjälp. Därför ska vi inte försätta Sovjetunionen i ett läge som innebär risk för krig mot det imperialistiska lägret. Kina tar själv itu med sin fiende.”

Man ser hur han vände på argumentationen. Det är mycket viktigt. Han försökte få det att se ut som om han var beredd till självupppoffringar, redo att bevara Sovjetunionens makt som det främsta landet, det mäktigaste socialistiska landet.

”Vi har olika syn på den saken”, sade jag. ”Om varje land förlitar sig för mycket på sin egen förmåga uppmuntrar det fienden till aggression, och då kommer våra länder att besegras, ett efter ett.”

”Så är det inte”, sade Mao, och så satt vi där igen med våra oförenliga åsikter.

I en annan militär fråga hade han också ett synsätt som jag inte kunde acceptera. ”Om Sovjetunionen skulle utsättas för ett angrepp vill jag rekommendera att ni inte sätter er till motvärn.”

⁶ När Chrusjtjov besökte Kina första gången 1954 uppgick Kinas folkmängd till cirka 600 miljoner. I dag uppkattas den till 1,1 miljard människor.

⁷ Chrusjtjov syftar på det spända läge som inträdde 1954 när de kinesiska kommunisterna gjorde anspråk på och inledde artilleribeskjutningen mot de båda öarna Quemoy och Matsu utanför den kinesiska kusten, vilka fortfarande hölls av nationalisterna på Formosa. Efter en tids granatattacker 1954 inställdes beskjutningen, men den 23 augusti 1958 (en kort tid efter ett nytt besök av Chrusjtjov i Kina) återupptogs bombardemanget. Krisen i Formosasundet slutade med att Mao upphörde med attackerna i oktober 1958 sedan Förenta staterna beslutat bistå nationalisterna och Chrusjtjov vägrat att stödja Mao. Se Donald S. Zagoria, *The Sino-Soviet Conflict, 1956-1961* (Princeton University Press, Princeton, N. J., 1962), s. 200-221.

Jag var omedelbart på min vakt: om imperialiststater anfaller Sovjetunionen, skulle vi då inte bjuda motstånd? Vad menade han? Vad skulle vi göra?

Mao Zedong förklarade: ”Dra er tillbaka ett år, eller två eller tre. Tvinga fienden att tänja ut sina försörjningslinjer. Det försvagar honom. Sedan kan vi med gemensamma krafter ta itu med fienden och slå honom.”

Jag sade: ”Jag vet inte vad jag skall säga, kamrat Mao. Det du föreslår kan inte komma i fråga. Kan du föreställa dig att vi skulle retirera ett helt år? Tänk efter — vad kan inte hända på ett år!”

Mao svarade: ”Men under andra världskriget retirerade ni till Stalingrad i två år. Varför skulle ni inte kunna dra er tillbaka i tre år nu? Om ni retirerar till Ural är Kina nära. Vi kan utnyttja våra resurser och vårt territorium för att hjälpa er att slå fienden.”

”Kamrat Mao, sade jag, ”vi ser helt olika på den här saken. Vi tror på omedelbar vedergällning, med alla de vapen som står till vårt förfogande. Det är vår förmåga till vedergällning som avhåller vår fiende från angrepp. Vi kan hindra honom från att gå till anfall.”

”Nej”, sade Mao. ”Jag tror inte att det stämmer.”

Senare undrade jag ofta hur man skall argumentera mot ett sådant resonemang. Mao är en intelligent människa. Hur kunde han tänka på det där sättet? Kan det ha varit en provokation? Jag kan inte tro att Mao skulle försöka sig på något så dumt mot oss. Kan han verkligen ha trott att det han sade var meningsfullt ur militär synvinkel?

Det är med handen på hjärtat jag ger denna redogörelse för vad som hände. Jag garanterar att jag har återgivit Maos kommentarer och mina svar exakt, utan några överdrifter eller förvrängningar av hans ord. Gud förbjude! Vi har haft nog av bekymmer i våra relationer till Kina, jag behöver inte belasta dem ytterligare.

När jag träffade Mao Zedong talade han i föga smickrande ordalag om Stalins roll under Kinas krig mot Japan. Han citerade brev från Stalin till Chiang Kai-shek och till Mao själv. Han uppgav att Komintern utförde sabotage av alla möjliga slag mot det kinesiska kommunistpartiet, och han lade skulden för detta på Stalin. På den punkten har Mao rätt. Komintern gjorde allt som Stalin beordrade den att göra. Mao sade: ”Vad var det Komintern rådde oss att göra? Att försöka upprätta kontakter med Chiang Kai-shek och inte söka strid med honom utan göra gemensam sak med honom mot Japan.” Mao var speciellt kritisk mot detta råd — jag tror att det faktiskt var vad Komintern rekommenderade. Det fanns i själva verket en viss logik i rådet, eftersom det var Japan som var den stora faran; Maos styrkor måste samordnas med Chiangs. Att samordna styrkorna är inte detsamma som att förena dem. De skulle förbli separata men arbeta tillsammans för att utplåna inkräktaren i stället för att bekämpa varandra. Men Mao menade att Stalin förorsakat den kinesiska revolutionen stor skada och verkat återhållande på de revolutionära krafterna i Kina.

Det förekom många incidenter som visade att Kina inte litade på oss. En viktig sådan inträffade när kineserna genomförde sin operation mot Chiang Kai-shek och öarna Quemoy och Matsu. Chiangs flygvapen hade amerikansk utrustning, och en del av de missiler som avfyra- des från hans jaktplan mot Kinas flygplan exploderade inte och föll till marken. Några av dem var relativt oskadda. Våra rådgivare rapporterade detta till oss. Vi var naturligtvis intresserade av nya amerikanska vapen, speciellt missiler. Och här skickade amerikanerna till oss ett urval via Kina! Vi bad Kina sända oss en av dessa missiler så att vi kunde studera den och i de socialistiska ländernas gemensamma intresse dra nytta av den amerikanska teknologin.

Kineserna svarade inte. Efter en tid påminde vi dem. Vi fick ändå inget svar. Vi häpnade. Vad var meningen? Inte nog med att vi lät Kina få allt — alla våra militära hemligheter, alla våra ritningar, teknologiska beskrivningar och modeller — utan vi försåg också den kinesiska

armén med våra vapen. När vi började insistera på att få en av de amerikanska missilerna svarade de: ”Vi har bara en enda, och den studerar vi själva. Vi skall låta er ta del av våra rön.”

Det kunde vi inte nöja oss med. Vi visste att missilen byggde på en mycket komplicerad teknologi, och kineserna var helt enkelt inte i stånd att förstå sig på den eller ens lära sig hur den skulle användas. Eftersom vi redan hade missiler av liknande slag i vår arsenal ansåg vi oss bättre skickade att ta reda på om amerikanerna hade något nytt, någon intressant förbättring som vi kunde utnyttja.

Vi begärde återigen att Kina skulle ge oss missilen så att vi fick studera den, och än en gång avvisades vår begäran. Vem som helst skulle i det läget ha blivit rasande. Vi hemlighöll ingenting för kineserna. Vi lät dem få allt. Vi hjälpte dem med utrustning och rådgivare, konstruktörer, ingenjörer, byggnadsarbetare. Vi behandlade dem som bröder, delade bildligt talat vår sista brödsmula med dem, som ordspråket säger. Men när de tagit en trofé ville de inte dela med sig. De skickade emellertid en rapport om missilen, och den vidarebefordrade vi till våra experter.

Det var ungefär vid den tidpunkten som vi förväntades överlämna en del militär utrustning till kineserna. De tryckte på för att vi skulle påskynda överlämnandet. Vi meddelade våra tekniker med ansvar för leveranserna att vi inte insåg varför vi skulle göra oss någon brådska med att fullfölja ordern när inte kineserna gjorde sig någon brådska med att ge oss missilen. En kort tid senare gick Kina med på att låta våra experter undersöka vapnet, och så skickades det till ett forskningsinstitut i Moskva.

Det var oklokt av dem att försöka undanhålla oss missilen. Det efterlämnade en bitter smak i munnen på mig och hade en tillnyktrande inverkan på oss. Kineserna handlade efter ett ryskt ordspråk som säger: ”Vänskap är nog bra, men låt oss hålla pengarna utanför.”

Vi började förberedelserna för ett internationellt möte 1957. Alla var ense om att Moskva skulle vara den bästa platsen för mötet.⁸ Den kinesiska delegationen leddes av Mao Zedong. Han åtföljdes av Deng Xiaoping, Kang Sheng och Sun Yat-sens änka, Soong Ch'ing-ling.⁹ Hon ansågs vara progressiv. Hon uppförde sig väl och uppträdde på ett kamratligt sätt.

Den jugoslaviska delegationen leddes av Ranković, och hans attityd mot oss var positiv.¹⁰ Jugoslaverna tog upp frågan om att ändra en del resolutioner. Vi sade nej. Jugoslaverna sade att de i så fall inte skulle underteckna dokumentet. Vi uppvaktade den jugoslaviska delegationen och försökte förmå den att signera det. De vägrade envetet. Jag började rent av undra om de funnit fel i deklARATIONEN uteslutande som en förevändning att inte underteckna den. De var kanske rädda för att förlora sin ledande ställning bland de länder som stakat ut en särskild ställning åt sig mellan å ena sidan de imperialistiska, kapitalistiska staterna och å andra sidan de kommunistiska broderländerna. Jag kunde inte inse att de hade något annat skäl att inte underteckna deklARATIONEN.

Kineserna sade till oss: ”Om jugoslaverna inte vill skriva under deklARATIONEN är det deras sak. Låt resten av oss underteckna den ändå.” Och så undertecknade vi den utan jugoslaverna för

⁸ Chrusjtjov syftar på mötet med ledarna för de regerande kommunistpartierna, vilket hölls den 6-12 november 1957 för att fira 40-årsdagen av oktoberrevolutionen. Delegationerna, med undantag för Jugoslaviens, undertecknade en deklARATION som bekräftade Sovjetunionens ledande roll i kommunistvärlden.

⁹ Madame Sun Yat-sen var änka efter det moderna Kinas grundare. Hennes bror, T. V. Soong, var en av Chiang Kai-sheks närmaste medarbetare, och hennes syster var gift med Chiang. Deng var på den tiden generalsekretärare i det kinesiska kommunistpartiets centralkommitté Kang Sheng, en underrättelse- och säkerhetsofficer, var politbyråmedlem och hade specialiserat sig på förbindelserna med utländska kommunistpartier.

¹⁰ Aleksandar Ranković var Jugoslaviens polischef från 1946 till 1953, då han blev inrikesminister och inledde ett intimt samarbete med Sovjets hemliga polis. Han stod Tito nära och var 1960-1963 Jugoslaviens vice-president. Tito avsatte honom 1966 för att han missbrukat sin ställning genom att bugga Titos bostad.

att inte skapa ytterligare spänning i förhållandet till dem.

Långt senare, när våra relationer till Jugoslavien förbättrats, fick jag av en del jugoslaver veta att Mao Zedong sagt till dem: ”Om ni inte undertecknar deklarationen, så är det ingen tragedi. Våra läromästare blir kanske upprörda, men de lugnar sig säkert.”

Det betyder att Kina bakom ryggen på oss faktiskt eggade jugoslaverna att inte ansluta sig till deklarationen. Kina gav jugoslaverna en knuff i den riktningen.

Jag minns hur allvarligt Tjeckoslovakien skadades av den kinesiska politiken. Tjeckerna hade fått stora beställningar på konsumtionsvaror från Kina, order som tjeckerna satte stort värde på.

Sedan startade Mao Zedong sin kampanj ”låt hundra blommor blomma”. Det var en första signal. Det skulle bli värre. Hans nästa idé var ”det stora språnget” mot kommunismen.¹¹

För oss stod det fullständigt klart att Mao Zedong hade slagit in på fel väg, en väg som skulle föra till ekonomiskt sammanbrott och som en följd därav också ett misslyckande för hans politik. Vi gjorde allt vi kunde för att påverka kineserna och hejda dem innan det var för sent, men Mao trodde att han var Gud. Karl Marx och Lenin låg i sina gravar, och Mao trodde inte att han hade sin like på jorden. Han var skapelsens krona. Alla tvingades lyssna till hans ord och följa hans exempel, för det var bara han som kände sanningen. Till sist kunde vi inte längre avhålla oss från att ge uttryck för vår opposition, och när vår oenighet övergick i en offentlig argumentation i pressen annullerade Kina plötsligt alla sina beställningar i Tjeckoslovakien. Kamrat Novotný rapporterade detta till mig. Han flög sedan omedelbart till Moskva för att konsultera oss.

Den tjeckiska ekonomin gick mot ett sammanbrott. Tjeckerna var inte i stånd att avyttra det de producerat för Kina, och naturligtvis fick de inte heller betalt för det som de hade levererat. Hela deras produktionsprocess hade slagits i spillror [1960-1961, då de kinesisk-sovjetiska relationerna försämrades].

Vi undersökte situationen och uppdrog åt vår egen Gosplan och Tjeckoslovariens Gosplan att gå igenom, produkt för produkt, alla de order som Kina lagt ut i Tjeckoslovakien. Syftet var att fastställa vilka produkter det var som Tjeckoslovakien inte kunde sälja i väst och att vi skulle köpa dem själva för inhemskt bruk.

Det blev en hel del. Vi köpte maskiner och hela fabriker, kompletta och färdiga att tas i bruk. Vi tog också hand om produktionslinjer som bara delvis var färdiga. I den tjeckiska produktionen ingick även en del specialtillverkade artiklar som vi aldrig kunde få någon användning för och som tjeckerna inte heller kunde sälja i väst på grund av deras speciella natur. De hade tillverkats efter kinesiska specifikationer.

Mao Zedongs tillvägagångssätt skadade verkligen den tjeckiska ekonomin och var inte till gagn för oss heller. Jag tror att detta också var syftet bakom Maos annullering av beställningarna. Så betar sig inte en hederlig partner, absolut inte. Det var en handling som anstod en fiende bättre än en vän.

För Mao Zedong existerar inga lagar, inga varaktiga överenskommelser, inget hedersord. Det finns inget som kan hindra honom från att rikta en hämnande eller straffande politik med full kraft mot ett land, vilket som helst. I krig är allt tillåtet. Det var Kinas inställning till det socialistiska Tjeckoslovakien.

---

¹¹ Det officiella slagordet för kampanjen 1957 var: ”Låt alla de hundra blommorna blomma; låt de hundra tanke-skolorna tävla med och söka överträffa varandra.” I tre månader kunde kritik framföras öppet, men sedan inleddes repressalierna mot de ”högerelement” som gjort sig hörda. Cirka 300 000 av dessa erkände och dömdes till straffarbete och degraderades eller uteslöts ur sina organisationer. ”Det stora språnget” 1958-1960 blev ett totalt fiasko som ett försök att industrialisera Kina med hjälp av små bakgårdsmasugnar.

Jag kommer ihåg att Ho Chi Minh kom till Moskva för att be om hjälp, vapen och annat bistånd, för vietnamesernas kamp mot de franska ockupanterna.¹² Stalin trodde inte att vietnameserna skulle segra och bemötte därför Ho på ett förolämpande sätt. Där fanns inget av den uppriktighet som jag önskar att Stalin skulle ha visat en kommunist som Ho. När allt kom omkring var Stalin ledare för världskommunismen. Ho hade under de svåraste förhållanden organiserat den kommunistiska rörelsen i sitt land och ledde dess folk i revolten. I flera år hade han framgångsrikt anført kampen för sitt fosterlands frihet. En sådan man måste man värda, ja knäfalla inför honom i tacksamhet för hans osjälviska ansträngningar för kommunismens sak, för vilken han gav all sin kraft och förmåga.

På andra eller tredje dagen efter Hos ankomst träffades vi i enrum med Stalin, vars attityd mot Ho var så stötande att den gjorde mig rasande. Men det borde jag kanske inte berätta, för varken jag eller någon annan gjorde någonting åt det, bortsett från att vi pratade om det efteråt.

Vid ett av våra möten tog Ho upp en av våra tidskrifter, *The USSR Under Construction*, ur sin portfölj och bad Stalin skriva sitt namn på den. I Frankrike jagar alla människor efter autografer, och Ho var tydligen inte immun mot denna vana. Han såg fram emot att kunna visa upp tidskriften med Stalins autograf för alla när han återvänt till Vietnam. Stalin reagerade på det för honom typiskt sjuka, misstänksamma viset. Han betraktade alla och envar som en spion eller förrädare. Han skrev sin autograf på tidskriften men gav sedan tjekisterna ett uppdrag: han sade till dem att han av ren tanklöshet hade skrivit sitt namn på omslaget på tidskriften, som därför måste konfiskeras. Tjekisterna skilde sig aldrig från ett uppdrag med oförrättat ärende, så de lade beslag på tidskriften. Senare brukade Stalin skämtsamt säga: ”Han letar fortfarande efter den där tidskriften men kan inte hitta den.” Jag kan lätt föreställa mig vad Ho Chi Minh kände när han öppnade sin portfölj och fann att tidskriften med Stalins namnteckning saknades. Det måste ha förgiftat hans själ. Vilket sätt att behandla en man av sådan uppriktighet och kommunistisk omutlighet!

Under ett av samtalen med Ho fattade vi beslut om att erkänna Republiken Vietnam. Senare sade Stalin ofta att han ångrade detta beslut. ”Vi förhastade oss”, sade han. ”Tiden är inte mogen för ett erkännande.” Stalin trodde inte på möjligheten att Hos rörelse skulle avgå med segern. Men erkännandet kunde inte återtas. Jag minns också en annan tråkig och stötande incident. Sedan Ho anlant talade Stalin om för oss att Ho gärna hade velat ha sitt besök kungjort i Moskva, och han hade velat få ett officiellt mottagande som Vietnams president. Stalin talade om för oss att han avslagit denna begäran och sagt till Ho: ”Rätta tidpunkten för det är redan förbi. Du har kommit till Moskva inkognito, så det finns ingen möjlighet att vi nu skulle kunna tillkännage din ankomst.”

Ho föreslog då att Stalin skulle ställa ett flygplan till hans förfogande och förbereda en välkomstceremoni, och sedan skulle Ho landa och ges ett mottagande som anstod ett statsöverhuvud.

Stalin tjöt av skratt: ”Det var vad Ho önskade! Men jag sade förstås nej.”

I ett annat sammanhang bad Ho Chi Minh att vi skulle sända kinin till Vietnam, då befolkningen där led svårt av malaria. Kinin ansågs vara den bästa medicinen, och vi hade redan börjat producera det i stora kvantiteter. Stalin visade prov på sin generositet när han beordrade: ”Skicka ett halvt ton till honom.”

---

¹² Ho Chi Minh (1890-1969), vars (självvalda) namn betyder Den Upplyste, blev Vietnams president den 29 augusti 1945. Här syftar Chrusjtjov troligen på det besök Ho gjorde i Moskva i början av 1950, då han sökte vinna avgörande stöd för Vietnams kamp mot fransmännen. Kriget slutade med att den franska djungelfästningen Dien Bien Phu föll i maj 1954. Mausoleet i Hanoi med Ho Chi Minhs balsamerade kvarlevor är en replik av Lenins grav i Moskva.

Vet ni hur mycket ett halvt ton är? Vet ni hur mycket det skulle gagna ett folk som med sina kroppar banat väg för kommunismens seger över utländska inkräktare? Vi blev upprörda. Skämdes han inte? Men det var inte bara snålhet som var orsaken. Stalin trodde helt enkelt inte på möjligheten till seger för Vietnam.

I årtal hade det förts en hård kamp mellan prosovjetiska och prokinesiska krafter inom den vietnamesiska ledningen. När man ser hur saker och ting utvecklas nu fruktar jag att Vietnam till slut kommer att behandla Sovjetunionen på samma sätt som Kina gjorde och kasta ut alla de våra, med undantag för några diplomater. Jag tror inte att Kina släpper sitt grepp om Vietnam eftersom de prokinesiska krafterna där är mycket starka.

När vårt förhållande till Kina fördärvades vacklade Vietnam obeslutsamt till en början, men Ho Chi Minh intog en tämligen välvillig och vänlig inställning till vårt parti, vårt folk och vår stat. Med tiden blev emellertid Le Duan mer prominent.¹³ När jag innehade ledarställningen i kommunistpartiet och regeringen fick vi rapporter från Vietnam om att kamrat Ho Chi Minh hade undanträngts ur ledningen. Han uppgavs ha speciella bindningar till Sovjetunionens kommunistparti, vilket gjorde honom olämplig. Det påstods att han var oförmögen att göra en realistisk bedömning av den roll som det kinesiska kommunistpartiet kunde spela i Vietnam. Ho ställdes faktiskt också åt sidan, och under en lång tid deltog han sedan inte i den vietnamesiska kommuniströrelsens viktiga beslut. Men naturligtvis var han fortfarande ett helgon i det vietnamesiska kommunistpartiets ögon och för det vietnamesiska folket, och därför fick den överväldigande majoriteten av det vietnamesiska folket inte veta något om hans verkliga situation. Under hans sista dagar, när striderna mellan vietnameserna och de amerikanska angrifarna nått en särskilt brutal nivå, insåg förmodligen också de prokinesiska elementen nödvändigheten av vänskap med Sovjetunionen. Det var sannolikt därför som Hos ställning återigen stärktes.

Varför tar jag upp detta? Därför att jag är rädd att detta prokinesiska virus kan dyka upp på nytt, nu när kamrat Ho är död. Nu när segern över amerikansk imperialism sprider sitt första gryningsljus skulle det vara ett uselt minnesmärke över Ho Chi Minh, vår käre, oförglömlige vän och kamrat i kampen för kommunismens sak, denne den kommunistiska rörelsens apostel. För att fullborda den segerrika kamp som förts av det vietnamesiska folket, som gjuter sitt blod och offrat sina liv i kommunismens intresse, måste Vietnams ledare visa mer förståelse.

Det finns två dokument som gör det möjligt att förutse den framtida utvecklingen. Det ena är vad som kallas Ho Chi Minhs testamente, det andra är Le Duans tal.

Jag vet givetvis inte om det dokument som kallas Ho Chi Minhs testamente verkligen är äkta. Om det var Ho som skrev det är det kanske inte den fullständiga texten; det kan också ha redigerats eller ändrats efter hans död. Kanske är det resultatet av Zhou Enlais besök omedelbart efter hans död. Endast utdrag ur testamentet har offentliggjorts, inte originalet. Det är känt att sådana avvikelser tyvärr förekommer i politiken.¹⁴

Varför hyser jag alla dessa tvivel? Därför att jag, som kände kamrat Ho Chi Minh och hans inställning till Sovjetunionen, är något förvånad över att han inte nämner vårt land eller vårt kommunistparti vid namn i sitt testamente. På ett abstrakt sätt riktar Ho Chi Minh en vädjan om enighet till världens folk och alla kommunistpartier. Ho Chi Minh var en klok man, och han förstod att en sådan vag appell inte kunde bidra till att kommunistpartierna skulle sluta leden. Därför tror jag att Ho stod under press när hans dokument utarbetades. Det är skrivet i en prokinesisk anda. Jag vill inte påstå att någon stod lutad över hans skuldra och talade om

¹³ Le Duan var generalsekreterare i Lao Dong (Arbetarpartiet), Vietnams kommunistparti. Han utnämndes 1960, vid det prosovjetiska skedets höjdpunkt, men föreföll senare vara prokinesisk. Liksom Ho var han i första hand pro-vietnamesisk och försökte manövrera mellan Sovjet och Kina. Han dog den 10 juli 1986.

¹⁴ Ho dog i september 1969, och hans testamente upplästes offentligt vid hans begravning.

för honom vad han skulle skriva. Han kan ha vinklat det han skrev på ett sätt som skulle möta Vietnams mest angelägna behov.

Mot detta kan någon invända att inte heller Kina har namngivits i dokumentet. Det är just detta som är poängen: varken Sovjetunionen eller Kina nämns, men det är hjälpen från Sovjetunionen — omfattande, osjälvisk hjälp som avspeglar den sympati Sovjetunionens folk alltid hyst — som varit avgörande i det moderna krig Vietnam utkämpar mot Förenta staterna, en rik, stark, teknologiskt rustad och aggressiv stat. De vapen Vietnam behöver kan landet få bara från Sovjetunionen. Inte ens i dag kan Kina tillgodose Vietnams behov.

Om vi analyserar testamentet i ljuset av detta kan vi säga att det svarar mot ordspråket: ”Bed till Gud, men förarga inte Djävulen.” Varken Sovjetunionen eller Kina nämns. Det är i Kinas intresse, därför att det ignorerar Sovjetunionens insats.

Jag har också uppmärksamtläst Le Duans tal vid Hos begravning. Det var utformat i samma anda som testamentet. Att han nämner de speciella omständigheterna under kriget som en förklaring till Vietnams politik ligger mer i Kinas än i Vietnams intresse. Det är jag fullständigt övertygad om. För Le Duan är Vietnams vänskap med oss dikterad av nödvändigheten, framtvungad av kriget. Så snart kriget avslutats framgångsrikt kommer masken att kastas och Le Duan att visa sitt rätta ansikte. Och det kommer inte att vara bara ett prokinesiskt utan ett kinesiskt ansikte!

Nu när Ho är död ser jag fram emot att segerns dag skall komma, så snart som möjligt. Jag vill att rättvisan skall triumfera för det vietnamesiska folket i dess heroiska kamp för självständighet. Efteråt tror jag att vi har att emotse en bitter uppgörelse mellan våra folk och våra partier. Le Duan kommer att få fria händer att driva en antisovjetisk politik, och den kommunistiska rörelsen kommer att åsamkas en stor förlust.¹⁵

I dag gör Mao detsamma i Kina som Stalin gjorde i Sovjetunionen. Han vann ökad styrka genom sin seger över Chiang Kai-shek och över kontrarevolutionärerna. Så snart han säkrat makten började han göra sig av med dem som hjälpt honom att nå detta mål. Mao kunde inte brännmärka sina motståndare som ”folkets fiender” så som Stalin gjorde, då dennes metoder redan avslöjats på de XX:e och XXII:a partikongresserna. Mao hade också uttalat sitt stora gillande av rapporterna från dessa. Därför blev det nödvändigt för honom att hitta på en ny version — kulturrevolutionen.¹⁶

”Det stora språnget” och skapandet av kommuner förorsakade en kraftig nedgång i Kinas industri och jordbruk, vilken bokstavligen talat medförde hungersnöd. Det blev nödvändigt för Mao att korrigera sina misstag. Men det var inte lättare för honom än det varit för Stalin. Stalin gjorde sina värsta misstag under kollektiviseringen, som stred mot Lenins grundregel att deltagandet i organiserandet av kollektivjordbruk skulle vara frivilligt. Stalin höll sitt tal ”Berusade av framgång”. Det var en häpnadsväckande svekfull handling.¹⁷ Detta slagord,

¹⁵ Efter Ho Chi Minhs död träffades Sovjetunionens regeringschef Aleksej Kosygin och Kinas regeringschef Zhou Enlai på flygplatsen i Beijing. Kosygin var på väg hem från Hos begravning. Mötet gav inga positiva resultat, och gränsintermezzon mellan sovjetiska och kinesiska soldater ledde till större sammandrabbningar i slutet av 1969 och 1970. Chrusjtjovs farhågor för en vietnamesisk omsvängning i kinesisk riktning besannades inte. I stället undertecknade Vietnam ett vänskaps- och samarbetsfördrag med Sovjetunionen den 3 november 1978. I utbyte mot ekonomiskt och militärt bistånd tillät vietnameserna Sovjetunionen att använda den före detta amerikanska basen Cam Ranh Bay. I februari 1979 gick cirka 85 000 kinesiska soldater över den kinesisk-vietnamesiska gränsen. Beijing betecknade invasionen som ”en motattack i självförsvar” mot ”de vietnamesiska angriparna”. De sk bestraffningsåtgärderna varade i tjugosju dygn innan kineserna drog sig tillbaka, efterlämnande stor förödelse i ett fem mil djupt område söder om den östra sektorn av den kinesisk-vietnamesiska gränsen. Det var något helt annat än relationerna under Vietnamkrigets dagar, då Kina och Vietnam sagt sig stå lika nära varandra som ”läppar och tänder”.

¹⁶ ”Den stora proletära kulturrevolutionen” startades officiellt 1966, nära två år efter Chrusjtjovs fall.

¹⁷ Stalin höll talet den 2 mars 1930 och lade skulden för övergreppen under kollektiviseringen på övernitiska partiaktivister.

”Berusade av framgång”, blev ett bevingat ord. Den ”framgång” som påstods ha berusat oss var i själva verket ett stort misslyckande. Han skulle ha nämnt misslyckandet vid dess rätta namn och sedan rättat till det, men för Stalin var det en omöjlighet. Han sköt skulden på de lokala kadrerna, som fick plikta med livet.

I likhet med Stalin skylde Mao över sina misstag genom att säga att han kämpade för revolutionen, för partiet, för socialismen — eller mot folkets fiender. Var de verkligen folkets fiender? Naturligtvis inte. Nu har de återupprättats, även om sanningen är den att det inte skett fullt ut och med den respekt som den historiska och kommunistiska rättvisan kräver.

Jag brukade lyssna på de kinesiska radiosändningarna. Men till sist slutade jag med det, för det blev för motbjudande att lyssna på dem. Sändningarna var monotona upprepningar av vad Mao sagt — och så lovord över Mao, som en bönestund. Vi gick tyvärr samma väg på Stalins tid. Vi upprepade hela tiden, på partimöten och andra sammankomster: ”Kamrat Stalin är vår älskade far.” Det kan sägas, med hänvisning till många av mina tal, att också jag föll in i detta lovprisande av Stalin. Ja, tyvärr, jag var inget undantag. Desto mer äcklar det mig nu när alltsammans har avslöjats.

Vi straffades därigenom att vi lät oss föras bakom ljuset. Det gör det desto mer motbjudande för mig nu att åse hur det upprepas i nära nog samma form — inte för Stalin, som är död, men för Mao Zedong.

Jag tror att det kinesiska kommunistpartiet inom sig självt skall finna styrka nog att övervinna denna sjukdom. Den viktigaste kontrollmekanismen är naturligtvis kultur, intern partidemokrati, den kulturella och moraliska nivån bland partimedlemmarna och inom befolkningen i stort. Det är bara detta som gör det möjligt att mobilisera försvar mot ett tyranni och maktmissbruk som Stalins, för vilket vår store Lenin varnade oss.

Lästips

Sino-sovjetiska konflikten:

[Sino-sovjetiska konflikten](#) (stort antal dokument och andra texter)

Martin Fahlgren: [Mao, KKP och frågan om Stalin](#)

Koreakriget:

[Koreakriget](#) – innehåller det korta kapitlet om Koreakriget ur *Chrusjtjov minns*.

Geoffrey Roberts: [Koreakriget](#)

Om Dien Bien Phu:

Jules Roy: [Det gröna infernot - Slaget om Dien Bien Phu](#)

Relationerna mellan Kina och Vietnam:

Stig Eriksson/M Fahlgren: [Kina, Vänstern, Vietnam & utrikespolitiken](#) (artikelsamling)

[Konflikten mellan Kampuchea/Kina och Vietnam](#) (artikelsamling)